

*Наталія ШМІЛИК*

## **ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО МАТЕРИНСТВА ЯК СИСТЕМНИЙ ТА БАГАТОВЕКТОРНИЙ КОНСТРУКТ**

*У статті запропоновано авторський варіант структурної моделі психологічної готовності до материнства, проаналізовано її складові та обґрунтовано їхнє змістове наповнення. Структуру психологічної готовності до материнства представлено як цілісний та багатовекторний конструкт, де всі компоненти взаємопов'язані й взаємозумовлені. Успішність виконання материнських функцій, особливості материнського ставлення та компетентності залежатимуть від рівня сформованості цієї готовності.*

**Ключові слова:** психологічна готовність до материнства, материнська зрілість, цінність материнства, жіноча ідентичність, структура психологічної готовності.

**Постановка проблеми.** Сьогодні суспільство гостро потребує розв'язання таких актуальних питань сучасності, як забезпечення фізичної і психічної повноцінності майбутнього покоління, подолання демографічних проблем, пов'язаних з падінням народжуваності, попередження подальшого зростання кількості дітей-сиріт при живих батьках, зменшення кількості випадків жорстокого поводження з дітьми. Усвідомлення гостроти та проблемності поставлених питань передбачає докладну наукову рефлексію як причин їх виникнення, так і способів втручання з метою діагностики, корекції й профілактики.

У нашій країні проблему материнства лише останнім часом почали розглядати не лише як медико-соціальну, але й як таку, що потребує більш глобального цілісного розв'язання. Такий підхід

породжує необхідність поліпшення статевого виховання населення та створення системи інформаційного забезпечення з питань безпечного материнства, відповідального батьківства, здорового способу життя, сприяння народженню бажаних дітей в оптимальний віковий період жінки, виховання у молоді належного ставлення до сім'ї та підготовки до виконання батьківської ролі, розробки програм психологічної допомоги сім'ї, зокрема жінці.

Сьогодні не викликає сумнівів той факт, що у становленні й реалізації материнсько-дитячих взаємин центральним і визначальним є саме материнське ставлення. Воно лежить в основі всієї поведінки матері, створюючи тим самим унікальну для дитини ситуацію розвитку, в якій формуються її індивідуально-психологічні особливості. У цьому контексті особливої актуальності набувають дослідження, пов'язані з можливостями виявлення вже у процесі вагітності особливостей стану і поведінки майбутньої матері, за якими можна прогнозувати успішність материнства, зокрема, особливості ставлення матері до дитини після народження як визначального чинника в розвитку діадних стосунків.

***Аналіз останніх досліджень і публікацій.*** Проблема материнства не є новою у психології. У різний час дослідники приділяли їй належну увагу. Так, представники теорії об'єктних стосунків, зокрема Д. Віннікотт, М. Малер, розглядали материнство як природну складову та умову розвитку жіночої ідентичності, а материнсько-дитячі стосунки – як систему взаємного задоволення потреб, намагаючись проаналізувати, чому іноді мати не може бути “звичайною відданою матір'ю” [5, 12]; Дж. Боулбі, М. Ейнсуорт вважають, що основна функція матері – задоволення потреби дитини у відчутті безпеки [4]; представники теорії соціального навчання Дж. Гевіртц, Д. Кернс розуміють материнство як суто соціальний феномен, а материнсько-дитячу взаємодію – як взаємно зумовлену стимул-реактивну поведінку, що трансформується у процесі взаємного навчання.

Більшість робіт російських та вітчизняних учених з цієї тематики мають дослідницький характер і спрямовані на розробку біопсихосоціальної концепції девіантного материнства [3], вивчення значущих особистісних характеристик майбутньої матері (В. Брутман [3]; С. Мещерякова [10]). Дослідники О. Баженова, Л. Баз, О. Копил, виокремлюють чинники й умови

психологічного ризику для майбутнього розвитку дитини [7]; Г. Філіппова проводить системне вивчення мотиваційних основ материнської поведінки та пропонує концепцію, що розглядає материнство як самостійний психологічний феномен [13; 14]; В. Русалов, Л. Рудіна вивчають індивідуально-психологічні особливості жінок з ускладненою вагітністю [12]; Г. Шевчук досліджує феномен материнської ідентичності у структурі Я-концепції жінки [15]. Порівняно новим є напрям розробки моделей психологічного супроводу жінки під час вагітності та перших років життя дитини [8; 14].

Проте, попри значний науковий доробок, присвячений психології материнства і вагітності, спостерігається певна фрагментація у дослідженнях, пов'язаних з поглядами на структуру психологічної готовності до материнства, змістовим наповнення складових компонентів, особливостями її становлення. Тому постає необхідність узагальнення наявної інформації та побудови на цій основі теоретичної моделі психологічної готовності до материнства. З огляду на це *метою* нашої публікації є представлення авторського погляду на структуру згаданої моделі, психологічний аналіз її змістових компонентів та обґрунтування необхідності їх включення до тієї чи іншої групи.

Будучи прихильниками системно-ресурсного підходу, що базується на концепції діяльності О. Леонтьєва [9], ми схильні вважати, що материнська сфера жінки забезпечує якість реалізації батьківської поведінки, проходячи довгий шлях становлення в межах провідної діяльності у кожному віковому періоді: від досвіду спілкування з власною матір'ю чи особами, що її замінюють, до ігор в “матері й дочки”; від першого досвіду спілкування з немовлям до переживання вагітності та згодом продовжує формуватися у взаємодії з кожною народженою дитиною. Тобто, у питанні індивідуального онтогенезу материнства ми поділяємо позицію Г. Філіппової, яка, виокремлюючи у материнській потребово-мотиваційній сфері три складові блоки (*емоційно-потребовий; операційний; ціннісно-смысловий*), зазначає, що їх зміст послідовно формується в онтогенезі жінки (у взаємодії з власною матір'ю чи іншими носіями материнських функцій; сюжетно-рольовій грі “Сім'я”; у взаємодії з немовлятами до

народження своєї дитини; в період статевого дозрівання; у взаємодії з власними дітьми) [15].

Формуючись упродовж всього життя, мотиваційна основа материнської поведінки жінки зазнаватиме впливу як сприятливих, так і несприятливих чинників. Рівень психологічної готовності до материнства буде визначатися сумарним ефектом дії цих чинників до того моменту, коли жінка стає матір'ю. Це дає нам підстави розглядати *психологічну готовність до материнства* як особливе системне утворення у психіці жінки, здатне забезпечувати адекватні умови для розвитку дитини, задовольнити найважливіші психологічні потреби немовляти в безпеці, підтримку інтересу до зовнішнього світу й любові. Відповідно, на нашу думку, саме рівень психологічної готовності до материнства буде визначати певний тип материнського ставлення. Підтвердження цього припущення є важливим у контексті прогнозу ще на етапі вагітності особливостей материнського ставлення до дитини після пологів, оптимізації становлення материнської сфери вагітної жінки, та, при необхідності, проведенні цілеспрямованого психокорекційного втручання.

Характеристика психологічної готовності до материнства (ПГМ) має бути системною й багатовекторною. На наш погляд, вона містить такі компоненти: *особистісний, емоційний, пізнавальний, операційний, комунікативний та психофізіологічний* (див. табл. 1). Проаналізуємо зміст кожного з них та необхідність їх включення до певного блоку.

**Таблиця 1**

**Компоненти психологічної готовності жінки  
до материнства (авторський варіант)**

| Компонент           | Складові компоненти                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|---------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Особистісний</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– материнська зрілість, що включає особистісну зрілість, функціональну зрілість та соціальну зрілість;</li> <li>– цінність материнства;</li> <li>– особистісний сенс материнства;</li> <li>– місце материнства в “Я-концепції”;</li> <li>– мотивація народження та цінність дитини;</li> <li>– спрямованість активності жінки;</li> <li>– рівень самооцінки</li> <li>– сформованість жіночої ідентичності;</li> <li>– локус контроль;</li> <li>– рефлексивність (прийняття нового образу “Я-вагітна”.</li> </ul> |

|                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|---------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Емоційний</b>          | <ul style="list-style-type: none"> <li>– особливості емоційної сфери жінки: інтенсивність емоційних проявів, емоційна лабільність, емоційна компетентність, виразність експресивно-мімічних засобів й адекватність їх застосування;</li> <li>– вміння керувати власними емоційними станами та переживаннями;</li> <li>– здатність підтримувати позитивні емоції та почуття до дитини;</li> <li>– оптимізм;</li> <li>– емпатійна сензитивність: здатність до адекватного сприйняття сигналів від майбутньої дитини, інтерес до дитини, здатність передбачати її поведінку, створювати атмосферу відкритості, довіри, задушевності;</li> <li>– рівень тривожності.</li> </ul> |
| <b>Пізнавальний</b>       | <ul style="list-style-type: none"> <li>– сформованість системи знань про особливості перебігу вагітності та народження дитини;</li> <li>– знання по догляду за дитиною, особливості її психофізіологічного розвитку;</li> <li>– наявність знань щодо виховання та навчання дитини;</li> <li>– готовність навчатися.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Операційний</b>        | <ul style="list-style-type: none"> <li>– материнська компетентність: володіння способами, прийомами, навичками, умінями, необхідними для догляду за дитиною та її вихованням;</li> <li>– уміння моделювати власну діяльність.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| <b>Комунікативний</b>     | <ul style="list-style-type: none"> <li>– наявність близьких довірливих стосунків;</li> <li>– підтримка близького оточення, можливість розділити з ними свої переживання.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>Психофізіологічний</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>– актуальний фізіологічний стан організму (соматичні чинники);</li> <li>– тип темпераменту;</li> <li>– психомоторна активність;</li> <li>– стресостійкість;</li> <li>– особливості функціонування захисно-копінгових механізмів.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |

Вирішального значення в прогнозі материнсько-дитячих стосунків дослідники надають наявності у жінки на етапі вагітності таких параметрів особистісної й емоційної сфери, як особистісна зрілість [2; 3; 5; 14]; домінуючі позиції материнства в ієрархії потреб і цінностей [14; 15]; суб'єктно-орієнтоване ставлення до дитини [10]. Основний акцент в особистісних якостях

зроблено на прояв емпатії, сензитивності й респонсивності [15]. Це підтверджує і наше бачення структурування психологічної готовності до материнства: провідним чинником ми вважаємо сформованість особистісного ресурсу і лише після нього – емоційного.

Загальноновизнано, що *особистісна зрілість* людини є основою її самореалізації у всіх сферах життєдіяльності, в тому числі й у материнстві. Зрілість дає змогу людині бути гармонійною, ефективною, реалізованою, конструктивно долати труднощі, успішно виконувати соціально-культурні ролі [14]. *Материнська зрілість* включає сформованість основних стосунків матері (особистісна зрілість), уміння обирати й здійснювати материнську стратегію (функціональна зрілість) та усвідомлення материнського обов'язку і відповідальності перед дітьми й суспільством (соціальна зрілість) [11]. Дослідники [1; 14] вказують на існування достовірних зв'язків між інфантилізмом й різними формами порушень репродуктивної системи, а також на наявність кореляції між успішною адаптацією до вагітності й материнства і особистісною зрілістю.

Очевидним є вплив *цінності материнства* на психологічну готовність жінки до вагітності, а також її психологічне самопочуття у цей період. На поведінковому рівні пріоритет цінностей материнства й сім'ї може виявлятися у прагненні до здорового способу життя, відсутності шкідливих звичок, у насиченій підготовці до вагітності й пологів, в оптимальній лінії репродуктивної і контрацептивної поведінки [2]. Проте необхідно відзначити, що у сучасному світі ціннісні орієнтації матерів є амбівалентними: з одного боку, особливо для українського суспільства, значущою є цінність сім'ї, а з іншого, продовжує зростати цінність соціальної активності. Така амбівалентність, а тим більше орієнтація жінки на кар'єру і соціальну успішність, може призводити до відчуження від власне материнських переживань та зниження цінності материнства [11].

Проведений нами теоретичний аналіз досліджень ціннісної сфери вагітних жінок, дав можливість виокремити три напрями наукових пошуків: перший з них пов'язаний з вивченням цінності дитини; другий – з цінностями себе як жінки: і третій – з цінностями себе як матері. Причому, як відзначає Є. Григор'єва,

для вагітних з порушенням перебігу вагітності характерна взаємна конфронтація останніх [5]. Тобто, цінність себе як матері й себе як сексуального партнера конфронтують між собою, що, на думку авторки, свідчить про несформованість жіночої ідентичності. Якщо вагітність перебігає без відхилень, то до середини цього періоду цінність материнства стає домінуючою, а абстрактна цінність дитини входить у життя вагітної жінки як реальна, викликаючи тим самим перебудову її ціннісно-сислової сфери.

На думку Г. Філіпкової, у жінок спостерігаються чотири основні типи цінності дитини: 1) емоційна (позитивно-емоційні переживання, пов'язані з взаємодією із дитиною); 2) підвищено-емоційна (з варіантами: афектна, ейфорична або концентрація на дитині всієї потреби в емоційній прихильності за відсутності інших об'єктів, здатних задовольнити цю потребу жінки); 3) заміна самостійної цінності дитини на цінності з соціально-комфортної сфери (дитина – як засіб для досягнення інших цінностей: підвищення соціального й родинного статусу, позбавлення страху самотності в майбутньому, рідше як джерело матеріального благополуччя тощо); 4) повна відсутність цінності дитини [15]. Як вважає М. Ланцбург, у разі, коли відбувається заміна самостійної цінності дитини й народження дитини зумовлено зовнішнім стосовно неї мотивом (наприклад, утримання чоловіка, здобуття матеріальної вигоди тощо), а немовля є засобом для реалізації цього мотиву, завдання психолога-консультанта полягатиме у сприянні “зрушення мотиву на ціль” – діагностуванні потреби у материнстві і сприянні її переміщення на більш високі позиції [8].

*Особистісний сенс материнства* на певному етапі життєвого шляху жінки визначається співвідношенням діяльності щодо виховання дитини з конкуруючими цінностями або, за визначенням Г. Філіпкової, “цінностями, що впроваджуються” [15]. Вагітність, як зауважує з цього приводу О. Копил та співавтори, “є унікальною можливістю особистісного зростання жінки” [7, 35].

*Спрямованість особистості жінки* визначає життєві пріоритети і задає стиль її взаємин з дитиною. Г. Філіпкова [14] вказує на те, що в третьому триместрі вагітності спрямованість активності жінки на облаштування будинку, підготовку до пологів, розв'язання наявних проблем до появи дитини співвідноситься зі

сприятливою динамікою перебігу вагітності, а активність, не пов'язана з дитиною, – з несприятливою.

*Рефлексивність* теж вважається одним з істотних чинників розвитку психологічної готовності до материнства. Рефлексивне прийняття нового власного образу “Я-вагітна”, відчуття нового “Я” є одним з етапів розвитку психологічного стану вагітної [11]. Проте питання про вплив рефлексивності жінки на особливості перебігу вагітності – одне із найменш вивчених у сучасній перинатальній психології.

Психологічна готовність до материнства залежить від рівня *самооцінки жінки* [2; 11]. Адекватна самооцінка, впевненість у собі необхідні для прийняття жінкою рішення стати матір'ю, сприятиме у подальшому благополучному перебігу вагітності. Тоді як завищена самооцінка, хворобливе ставлення до невдач, незадоволеність позицією навколишніх, претензії до них, егоцентрованість може породжувати бажання не мати дітей, не турбуватися про них, порушувати нормальний перебіг вагітності, проектуватися у певний дисгармонійний тип материнського ставлення. До подібного результату може призводити й суттєво занижена самооцінка, що виявляється у невпевненості у собі, своїй материнській компетентності, почутті провини, залежності від навколишніх, прагненні до зовнішньої підтримки та допомоги [1; 14].

Рівень психологічної готовності до материнства, повноцінне переживання материнства та в подальшому виконання функцій матері, на нашу думку, тісно пов'язаний з прийняттям у собі жіночності – *жіночою ідентичністю*. Як зазначає, вітчизняна дослідниця Г. Шевчук, однією з передумов успішного функціонування особистості є здатність до усвідомлення себе в конкретній ідентичності, а відтак – здатність до гнучкої і збалансованої, гармонійної перебудови динамічної структури своєї Я-концепції відповідно до вимог соціально-психологічної ситуації [16]. Авторка, приймаючи періодизацію онтогенетичного розвитку материнства, яку запропонувала Г. Філіппова [15], вважає, що під час розгортання всіх шести етапів онтогенезу поруч зі становленням материнства як потребово-мотиваційної сфери відбувається процес становлення материнської ідентичності як її центрального утворення.



У наукових публікаціях є дані про зв'язок рівня відповідальності жінки (*локусу контролю*) та психологічної готовності до материнства [6; 12; 13; 14]. Відповідальність (інтернальний локус контролю) як індивідуальна характеристика – це один із показників особистісної зрілості. Водночас екстернальний локус контролю часто призводить до небажання взяти на себе відповідальність, залежності від зовнішніх обставин тощо.

Значна роль у структурі ПГМ належить емоційному компоненту. Адже не викликає сумнівів зв'язок між особливостями *емоційної сфери жінки, інтенсивністю її емоційних проявів, умінням керувати власними емоційними станами та переживаннями* з успішною реалізацією материнської функції. Крім того, сучасні психологічні дослідження містять достатньо даних про вплив *тривожності* жінки на перебіг вагітності й подальше материнство [4; 6]. Зрозуміло, що деяке підвищення тривожності під час вагітності є фізіологічним адаптивним процесом, позаяк уможливорює чуйніше реагувати на зміни умов перебігу вагітності. Проте як низький рівень тривожності, так і високий може негативно позначатися не тільки на психологічному, але й на соматичному стані жінки, адже всі наші негативні емоції ведуть до нервового напруження, яке зі свого боку знаходить соматичне відображення.

*Оптимізм* традиційно вважається важливою особистісною рисою, оскільки не викликає сумнівів, що позитивна оцінка світу сприяє кращій адаптації, а це особливо актуально для гармонійного прийняття вагітності й материнства. Так, за даними дослідників [12], найбільш важкий стан здоров'я вагітних співвідноситься з високим рівнем песимізму.

У період вагітності жінки стають більш *сензитивними, чутливішими, емпатійнішими*, позаяк це їм необхідно для адекватного сприйняття сигналів, що надходять від ще ненародженої дитини. Проте вплив цих якостей на психологічне і фізичне самопочуття вагітної є одним з найменш вивчених питань.

Крім того, важливим чинником благополучного перебігу вагітності вважається *комунікативна активність* вагітної жінки, оскільки наявність близьких, довірливих стосунків, підтримка навколишніх, можливість розділити з ними переживання важливих періодів становлення материнства є підставою адаптивності

жінки, її соціального благополуччя і психологічного комфорту. Жінки з нормальним перебігом вагітності характеризуються такими особливостями комунікативної сфери: вони товариські, відкриті для взаємодії з навколишніми, активні, довірливі, доброзичливі, терпеливі, невимогливі. І, навпаки, жінки із загрозою переривання вагітності, з одного боку, очікують уваги і піклування від навколишніх (чоловіка, родичів, медперсоналу), а з іншого – демонструють холодність, недоброзичливість, безкомпромісність. Серед них більше жінок замкнутих, інтровертованих, скептично налаштованих, підозріливих [1]. Отже, комунікативні особливості визначають психологічне благополуччя жінки в період вагітності.

До основних соматичних чинників, що визначають *фізіологічну готовність організму жінки до вагітності, пологів та подальшої турботи про дитину*, можна віднести: особливості конституції жінки (І. Добряков); вік батьків на момент зачаття дитини (М. Азнабаєв, Е. Ахмадєєва, Е. Сайдашева, А. Смулевич, J. Kennedy, D. Todd, E. John, L. Welles-Nystrom, P. Chatau de); стан соматичного здоров'я жінки у момент зачаття (J. Kennedy); стан психічного здоров'я жінки під час вагітності (А. Сидоров); прийом лікарських засобів під час вагітності (Е. Ахмадєєва), тютюнопаління, прийом алкоголю і наркотиків під час вагітності; акушерська патологія вагітної жінки; гормональні, імунологічні та нейроендокринні порушення (О. Печнікова); хромосомні порушення, порушення в критичні періоди розвитку після зачаття (О. Батуєв, Л. Соколова, П. Анохін). Викликає інтерес вивчення особливостей *темпераменту* жінки. Такі особистісні характеристики, як екстраверсія/інтроверсія розглядаються дослідниками такими, що впливають на материнство. Зокрема, дослідження В. Русалова та Л. Рудіної [12] підтвердили наявність зв'язку між темпераментом жінки та перебігом у неї вагітності: жінки з нормальним перебігом вагітності характеризуються високою руховою активністю й високими показниками за інтелектуальними шкалами темпераменту.

Окремо хочемо зупинитися на обґрунтуванні причин включення до психофізіологічного компонента стресостійкості жінки, оскільки, вважаємо, що неадекватні, дезадаптивні, інфантильні форми реагування на стресові ситуації можуть негативно позначитися на стані здоров'я як майбутньої матері,

так і дитини. Крім того, внутрішні конфлікти (зокрема, конфлікт у материнській сфері) можуть бути подолані шляхом неадекватного механізму соматизації (за З. Фройдом) та виявитися у вигляді порушень репродуктивної функції (гестози, невиношуваність, патологія дитини без порушень здоров'я матері, гормональне безпліддя тощо).

*Операційний компонент* розглядається нами як материнська компетентність, тобто здатність до встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з дитиною, володіння способами, прийомами, навичками, уміннями, необхідними для догляду за дитиною та її вихованням; уміння моделювати власну діяльність. Цей компонент передбачає не лише набір конкретних операційних дій по догляду за дитиною, а набагато глибші психологічні процеси, в основі яких лежить емоційне її прийняття, відчуження емоційного стану, інтуїтивне розуміння дитячих потреб та адекватне реагування на них.

У тісному взаємозв'язку з операційним ми розглядаємо *пізнавальний компонент*, позаяк вважаємо, що рівень материнської компетентності, психологічної готовності до материнства нерозривно пов'язаний зі сформованістю системи знань про особливості перебігу вагітності та народження дитини, зі знанням по догляду за дитиною, особливостями її психофізіологічного розвитку, наявністю знань про виховання та навчання дитини і готовністю до навчання загалом.

**Висновок.** Проведений теоретичний аналіз дає підстави констатувати, що стержневою детермінантою материнської поведінки є рівень психологічної готовності до материнства, яка визначається як особливе системне утворення у психіці жінки, здатне забезпечувати адекватні умови для розвитку дитини та підтримку інтересу до зовнішнього світу й любові, задовольнити найважливіші психологічні потреби немовляти у безпеці. Структуру цього феномену представлено нами як цілісний багатовекторний, взаємопов'язаний і взаємозумовлений конструкт, що містить такі компоненти: *особистісний, емоційний, пізнавальний, операційний, комунікативний і психофізіологічний*. У кожному конкретному випадку аналізу психологічної готовності до материнства спостерігатиметься індивідуальна картина змісту всіх блоків, що зумовлено феноменологією становлення материнської сфери

жінки, особливостями її онтогенетичного формування. Успішність виконання материнських функцій, особливості материнського ставлення та компетентності залежатимуть від рівня сформованості психологічної готовності жінки до материнства.

**Перспективи подальших досліджень** убачаємо в обґрунтуванні психологічних критеріїв при виборі психодіагностичного інструментарію, спрямованого на емпіричне вивчення компонентів психологічної готовності до материнства.

### Література

1. Блох М.Е. Использование психотерапии у женщин с невынашиванием беременности / М.Е. Блох // Журнал практического психолога. – 2003. – № 4 – 5. – С. 199 – 207.
2. Биосоциальная природа материнства и раннего детства / [А.С. Батуев, О.Н. Безрукова, А.Г. Кошавцев и др.]; ред. А.С. Батуев. – СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2007. – 374 с.
3. Брутман В.И. Формирование привязанности матери к ребенку в период беременности / В.И. Брутман, М.С. Радионова // Вопросы психологии. – 1997. – № 6. – С. 38 – 47.
4. Боулби Дж. Привязанность / Джон Боулби. – М. : Гардарики, 2003. – 477 с.
5. Винникотт Д.В. Маленькие дети и их матери / Дональдс Винникотт. – М. : Издательство Класс, 1997. – 110 с.
6. Ковалева Ю.В. Контроль поведения при различном течении беременности / Ю.В. Ковалева, Е.А. Сергиенко // Психологический журнал. – 2007. – Т. 28. – № 1. – С. 70 – 82.
7. Копыл О.А. Готовность к материнству: выделение факторов, условий психологического риска для будущего развития ребенка / О.А. Копыл, Л.Л. Баз, О.В. Баженова // Синапс. – 1993. – № 4. – С. 35 – 42.
8. Ланцбург М.Е. Роль психологической подготовки и поддержки в реализации родительских функций / М.Е. Ланцбург // Психологическая наука и образование. – 2011. – № 1. – С. 15 – 25.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
10. Мещерякова С.Ю. Психологическая готовность к материнству / С.Ю. Мещерякова // Вопросы психологии. – 2000. – № 5. – С. 18 – 27.
11. Овчарова Р.В. Психология родительства : учебное пособие [для студентов вузов] / Р.В. Овчарова. – М. : Изд. центр “Академия”, 2005. – 368 с.

12. Русалов В.М. Индивидуально-психологические особенности женщин с осложненной беременностью / В.М. Русалов, Л.М. Рудина // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24. – № 6. – С. 16 – 26.

13. Скрицкая Т.В. Ценностные ориентации и уровень удовлетворенности жизнью как показатель личностного роста женщины в период беременности / Т.В. Скрицкая // Перинатальная психология и психология родительства. – 2006. – № 1. – С. 76 – 82.

14. Филиппова Г.Г. Нарушения репродуктивной функции и их связь с нарушениями в формировании материнской сферы / Г.Г. Филиппова // Журнал практического психолога. – 2003. – № 4 – 5. – С. 83 – 108.

15. Филиппова Г.Г. Психология материнства : [учеб. пособие] / Г.Г. Филиппова. – М. : Изд-во Института психотерапии, 2002. – 240 с.

16. Шевчук Г.С. Материнська ідентичність у структурі Я-концепції жінки / Г.С. Шевчук // Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України ; [ред. С.Д.Максименко, Л.А.Онуфрієва]. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – Вип. 9. – С. 765 – 777.

**Шмилык Наталья. Психологическая готовность к материнству как системный и многовекторный конструкт.** В статье предложен авторский вариант структурной модели психологической готовности к материнству, проанализированы ее составляющие и обосновано их содержательное наполнение. Структуру психологической готовности к материнству представлено как целостный и многовекторный конструкт, где все компоненты взаимосвязаны и взаимообусловлены. Успешность выполнения материнских функций, особенности материнского отношения и компетентности зависят от уровня сформированности этой готовности.

**Ключевые слова:** психологическая готовность к материнству, материнская зрелость, ценность материнства, женская идентичность, структура психологической готовности.

**Shmilyk Natalia. Psychological readiness for motherhood as a system and multidisciplinary construct.** In the article the author's version of the structural model of psychological readiness for motherhood has been provided, its components analyzed, and its meaningful filling grounded. The structure of psychological readiness

for motherhood has been presented as a holistic and multidisciplinary construct, where all the components are interrelated and interdependent. Successful implementation of maternal functions, especially maternal attitudes and competencies depend on the level of formation of readiness.

**Key words:** psychological readiness for motherhood, maternal maturity, value of motherhood, female identity, structure of psychological readiness.